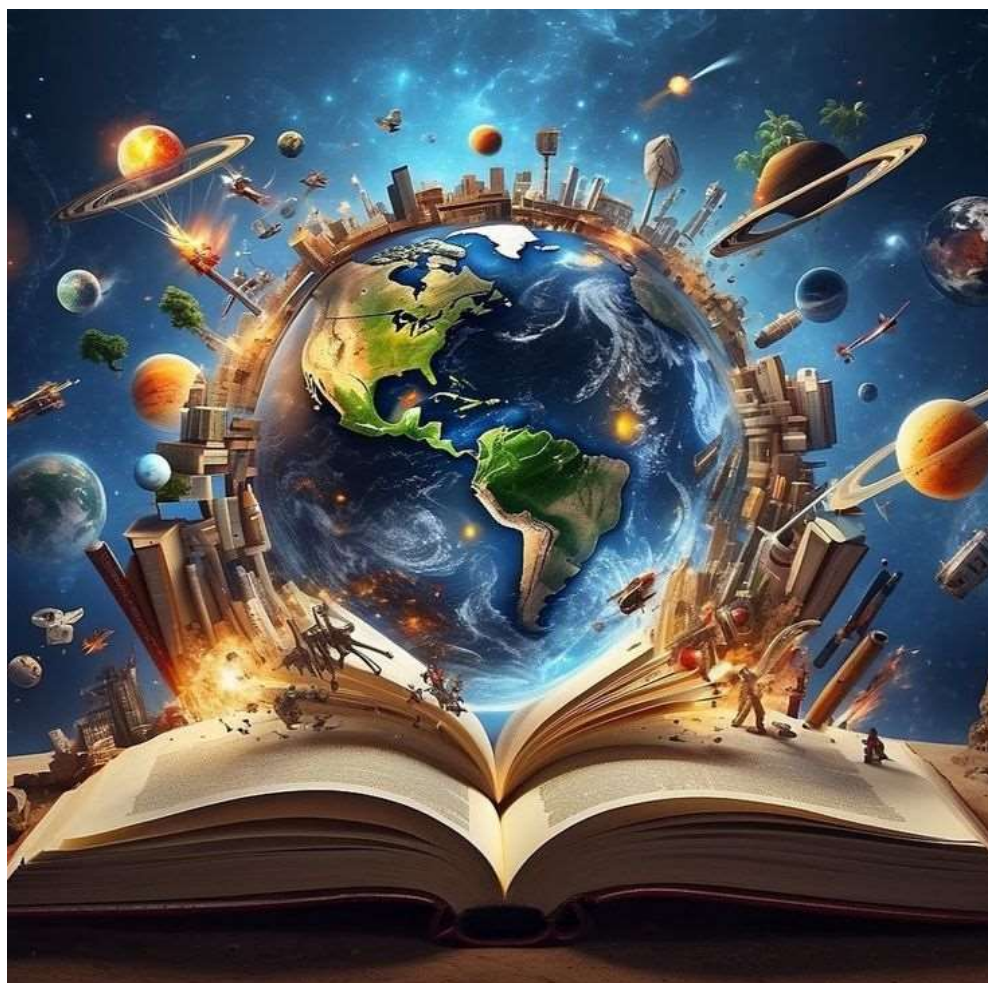

**Міністерство освіти і науки України
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького**

**СУЧАСНА ВИЩА ОСВІТА: ДОСЯГНЕННЯ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ
ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
III МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
10-11 жовтня 2025 року**

**MODERN HIGHER EDUCATION: ACHIEVEMENTS, CHALLENGES AND
DEVELOPMENT PROSPECTS IN UNCERTAIN TIMES
THE III INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL
CONFERENCE
10–11 October 2025**

Запоріжжя, 2025

*Рекомендовано до друку Вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
(протокол № 4 від 31.10. 2025 р.)*

Редакційна колегія:

*Фалько Н. М. – доктор психологічних наук, професор;
Глебова Н.І. – доктор соціологічних наук, професор;
Полякова Л.І. – кандидат історичних наук, доцент;
Сіроштан Т. В. – кандидат філологічних наук, доцент;
Муртазієв Е.Г. – кандидат педагогічних наук, доцент;
Подорожний С.М. – кандидат біологічних наук, доцент; Гузь
Н.В. – кандидат психологічних наук, доцент Проценко А.А. –
кандидат педагогічних наук, доцент*

Сучасна вища освіта: досягнення, виклики та перспективи розвитку в умовах невизначеності : збірник матеріалів III-ї Міжнародної науково-практичної конференції, 10-11 жовтня 2025 р. (Запоріжжя– Мелітополь). – Запоріжжя: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2025. – 647 с.

ISBN 978-617-7346-84-4

У збірнику оприлюднено матеріали учасників III Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна вища освіта: досягнення, виклики та перспективи розвитку в умовах невизначеності»: Матеріали III-ї Міжнародної науково-практичної конференції», яка відбулася у змішаному форматі 10-11 жовтня 2025 р. у м. Запоріжжя на базі Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

У матеріалах конференції збережено орфографію та пунктуацію авторів. За достовірність та оригінальність матеріалу відповідальність покладається на авторів.

ISBN 978-617-7346-84-4

Авторський колектив, 2025©

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

8. Бейгул І., Гладощук О., Тонконог В., Шишкіна О. Роль туризму як засобу фізичної рекреації в життєдіяльності студентської молоді. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: збірник наукових праць*. № 2 (18). 2012. С.156-160.
9. Теорія та методика фізичного виховання. Загальні основи теорії та методики фізичного виховання : підручник у 2-х томах / за ред. Т. Ю. Круцевич. Т.1. К. : Олімпійська література, 2003. 423 с.
10. Пангелова Н.Є., Круцевич Т.Ю., Данилко В.М. Теоретико-методичні основи оздоровчої фізичної культури: навчальний посібник. Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я.М., 2017. 505 с.

Прокоф'єва О.О.,

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, кандидат психологічних наук, доцент

Прокоф'єва О.А.,

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, старший викладач

Кобильнік Л.М.,

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, кандидат психологічних наук, доцент

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

У сучасному суспільстві, що постійно змінюється під впливом глобалізаційних процесів, цифровізації, соціально-політичних трансформацій та культурного розмаїття, особливої ваги набуває проблема формування ціннісних орієнтацій молоді. Молоде покоління, як активний суб'єкт соціального розвитку, є носієм нових ідей, поглядів і моделей поведінки, і в той же час найбільш чутливою до зовнішніх впливів групою. Саме тому дослідження особливостей ціннісної сфери сучасної молоді є важливим для розуміння не лише

індивідуального розвитку особистості, а й прогнозування соціальних змін у суспільстві загалом.

Цінності виступають основою світогляду, визначають життєві цілі, поведінкові стратегії та моральні орієнтири людини. Для молоді ціннісні орієнтації мають особливе значення, оскільки саме у цьому віці активно формуються і закріплюються життєві пріоритети, соціальні ролі та особистісні смисли. Сучасна молодь перебуває під впливом протилежних тенденцій – з одного боку, прагнення до самореалізації, свободи вибору, індивідуалізму, з іншого – потреби у безпеці, стабільності та соціальному визнанні. В умовах війни, економічної нестабільності, інформаційних перевантажень та зростання психологічної тривожності, ціннісна сфера молоді зазнає значних трансформацій, які потребують фахового аналізу. Цінності виступають інтегративним компонентом «Я-концепції», впливаючи на життєвий вибір, професійну орієнтацію, міжособистісну взаємодію та здатність до саморефлексії. Для ефективної роботи психологів, педагогів, соціальних працівників необхідно мати глибоке розуміння внутрішнього світу молодої людини, її мотиваційно-ціннісної структури та динаміки змін.

У сучасній психології поняття «ціннісні орієнтації» трактується як один із ключових компонентів спрямованості особистості. Воно відображає індивідуальну здатність людини інтерпретувати об'єктивні умови життя та професійної чи особистісної діяльності крізь призму їх особистісної значущості. Ціннісні орієнтації відображають суб'єктивне ставлення до матеріальних і духовних благ, до соціально схвалених норм, ідеалів та зразків поведінки.

М. Рокіч одним із перших запропонував системний підхід до вивчення цінностей особистості [4]. Він розділив цінності на термінальні (кінцеві цілі людського існування) та інструментальні (способи досягнення цих цілей). На його думку, цінності – це стійкі переконання, що певний спосіб дії або кінцева життєва мета є особисто чи соціально прийнятнішими за інші; вони, впливають на установки, мотиви, поведінку та формують основу морального вибору.

Ш. Шварц [5], розвиваючи ідеї М. Рокіча, створив універсальну теорію базових людських цінностей, в якій виокремив десять типів цінностей,

згрупованих навколо двох полярних вимірів: відкритість до змін vs. консерватизм, зосередженість на собі (егоїзм) vs. зосередженість на інших. Модель Ш. Шварца підкреслює, що цінності є універсальними, однак їх ієрархія варіюється залежно від культури, віку, досвіду та соціального контексту. Його підхід дозволяє емпірично досліджувати не лише наявність певних цінностей у молоді, а й силу їх пріоритетності та суперечності між ними.

У сучасному науковому дискурсі ціннісні орієнтації найчастіше розглядаються як стійке, індивідуалізоване й вибіркове ставлення особистості до певної сукупності матеріальних і духовних благ, ідеалів, норм, які виступають для неї життєво важливими цілями, засобами або смислами, здатними задовольнити фундаментальні потреби.

Важливою є роль того, як індивід сприймає навколишній світ і як цей досвід інтегрується в його систему цінностей. З кожним етапом розвитку змінюється також значення та пріоритети в системі ціннісних орієнтацій, що безпосередньо впливає на мотивацію та поведінку людини.

Ціннісні орієнтації суттєво впливають на вибір діяльності та мотиви взаємодії з оточенням. Вони виконують роль системоутворюючого елемента, що зумовлює взаємозв'язок між потребами та розвитком особистості. Вибір життєвого шляху, у свою чергу, також залежить від цих орієнтацій.

Метою нашого дослідження стало емпіричне дослідження психологічних особливостей ціннісної сфери сучасної молоді. В рамках дослідження було сформовано дві вибірки по 30 осіб кожна. Перша вибірка складалася з 30 осіб молодого віку (від 20 до 30 років), а друга – з 30 осіб середнього віку (від 45 до 55 років). Ці вибірки дозволяли порівняти особливості психічних характеристик та ціннісних орієнтацій у різних вікових групах.

Дані, отримані за методикою оцінки рівня розвитку моральної свідомості (дилеми Л. Колберга) [3] свідчать про те, що серед молоді переважає конвенціональний рівень розвитку моральної свідомості (60%). Преконвенціональний рівень було зафіксовано у 40% респондентів, що вказує на значну частку осіб, моральні судження яких базуються переважно на уникненні покарання та прагненні особистої вигоди. Постконвенціональний рівень серед

молоді не був виявлений, що свідчить про відсутність здатності до формування моральних принципів, які виходять за межі соціальних норм та законів, базуючись на внутрішніх етичних переконаннях. Серед зрілих респондентів спостерігається більш високий рівень розвитку моральної свідомості: 72% продемонстрували конвенціональний рівень, що вказує на орієнтацію на суспільно прийняті норми, закони та підтримку соціального порядку. Преко́нвенціональний рівень мають 18% опитаних, що свідчить про зменшення еґоцентричних орієнтацій з віком. У 10% зрілих респондентів був виявлений постконвенціональний рівень, що свідчить про здатність частини дорослих осіб до морального мислення, яке базується на універсальних етичних принципах, самостійній рефлексії моральних норм і критичному ставленні до соціальних вимог. Результати дослідження підтверджують теоретичні положення Л. Колберга щодо того, що розвиток моральної свідомості є тривалим процесом, що супроводжується поступовим переходом від гетерономної (зовнішньо обумовленої) моралі до автономної (самостійно усвідомленої) системи моральних цінностей [3]. Зрілі респонденти демонструють вищий рівень моральної рефлексії порівняно з молоддю, що вказує на залежність розвитку моральної свідомості від віку, досвіду та глибини особистісного розвитку.

Дані діагностики смисложиттєвих орієнтацій [1] наступні: серед молоді 22% продемонстрували високий рівень осмисленості життя, 47% – середній рівень, тоді як 31% показали низький рівень сформованості життєвих орієнтацій. У зрілих респондентів частка осіб із високим рівнем осмисленості життя вища (37%), середній рівень - у 48% опитаних, низький – лише у 15%. Отримані дані свідчать про загальну тенденцію до більшої життєвої визначеності та структурованості смисложиттєвих орієнтацій у зрілих респондентів порівняно з молоддю. Вищий відсоток молодих людей із низьким рівнем осмисленості життя може бути пов'язаний із віковими особливостями розвитку, зокрема пошуком себе, життєвого шляху та формуванням системи цінностей. Натомість у зрілому віці спостерігається вищий рівень інтегрованості життєвих смислів, що свідчить про накопичений досвід, чіткіше усвідомлення цілей та засобів їх досягнення. Отже, процес формування смисложиттєвих орієнтацій є залежним від віку і з

віком, як правило, набуває більшої цілісності й стабільності. Це підкреслює важливість підтримки молоді у пошуках життєвого сенсу та стимулювання рефлексивних процесів на етапах становлення особистості. Серед молоді найбільшу значущість має орієнтація на процес життя (29%) та особисту відповідальність за події власного життя (25%), менш вираженими є цільові орієнтації (10%), віра у вплив зовнішніх обставин (10%) та орієнтація на результат діяльності (6%). У зрілих респондентів переважають орієнтації на досягнення результату (37%) і наявність чітко сформульованих життєвих цілей (30%). Водночас у них високий рівень усвідомлення залежності життєвого шляху від зовнішніх факторів (39%), менш важливими виявилися орієнтація на процес життя (5%) і суб'єктивний контроль за власними діями (5%). Отримані дані свідчать, що молодь орієнтується переважно на безпосереднє проживання моменту та демонструє більшу віру у власні можливості впливати на хід свого життя. Натомість у зрілому віці зростає прагнення до досягнення конкретних результатів, структурованості життєвих цілей та усвідомлення залежності особистісного розвитку від зовнішніх обставин. Результати діагностики підтверджують, що зі збільшенням віку змінюється структура життєвих орієнтацій: процесуальність та внутрішній локус контролю молодих поступово поступаються місцем цілепокладанню, результативності та зовнішньому локусу контролю у зрілих респондентів. Це відображає закономірності особистісного розвитку і переорієнтацію мотиваційних пріоритетів у процесі дорослішання.

За результатами виявлення ціннісних орієнтацій М. Рокіча [2], для молоді найбільш значущими виявилися такі цінності: матеріально забезпечене життя (50%), цікава робота (49%) та суспільне визнання (40%). Молоді респонденти приділяють більше уваги задоволенню власних потреб (37%) та наявності гарних і вірних друзів (35%). Значення таких життєвих пріоритетів, як здоров'я (5%), щасливе сімейне життя (17%) та продуктивне життя (9%), серед молоді мають значно меншу вираженість. У зрілих респондентів система цінностей набуває іншого змісту: на перший план виходять щасливе сімейне життя (55%), матеріально забезпечене життя (55%), здоров'я (36%) і продуктивне життя (47%), значення цінностей, пов'язаних із самореалізацією через роботу або

соціальну активність (цікава робота – 10%, суспільне визнання – 20%), для зрілих людей є менш пріоритетними порівняно з молоддю. Результати свідчать про вікову динаміку змін у структурі ціннісних орієнтацій: молодь більше орієнтована на самореалізацію, кар'єрні досягнення та соціальне визнання, тоді як у зрілих респондентів спостерігається переорієнтація на сімейні цінності, здоров'я та стабільність. Ці відмінності можуть бути зумовлені як віковими особливостями розвитку особистості, так і зміною життєвих пріоритетів відповідно до накопиченого досвіду та потребі в екзистенційній стабільності. Аналіз результатів дослідження абстрактних цінностей також продемонстрував специфічні відмінності у системі ціннісних пріоритетів молоді та зрілих респондентів. Для молоді домінуючими є такі цінності, як свобода (57%), впевненість у собі (47%) та кохання (45%), розвиток (37%) і творчість (23%). При цьому життєва мудрість (10%), краса природи і творчості (5%) та пізнання (5%) мають порівняно низьке значення для молодих респондентів. У зрілих респондентів на перший план виходять інші цінності: життєва мудрість (38%), свобода (50%), щастя інших людей (33%) і впевненість у собі (40%). Значення кохання (20%) і розвитку (13%) є нижчим порівняно з молоддю, що вказує на зсув акценту з особистісного самоствердження на інтегративні цінності.

Ціннісна сфера молоді є важливим компонентом загального психічного розвитку, який формує основу для її соціалізації, самореалізації та адаптації в умовах сучасного суспільства. З огляду на соціальні зміни, глобалізаційні процеси та вплив інформаційних технологій, молодь часто стикається з дилемами щодо вибору життєвих орієнтацій, моральних принципів і стандартів поведінки. Розвиток ціннісної сфери є необхідним для забезпечення гармонійного розвитку особистості, її готовності до соціальної взаємодії та особистісного самовираження, зокрема і у процесі вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Метельська Н.Й. Психологічні основи дослідження та розвитку професійної самосвідомості працівників освіти. Методичні матеріали та рекомендації / за ред. Седих К.В. Полтава, 2019. 105 с.
2. Методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича. URL: http://psychologis.com.ua/metodika_cennostnye_orientacii_rokicha.htm
3. Kohlberg L., Levine C., Hewer A. Moral stages: A current formulation and a response to critics. In J. A. Meacham (Ed.), Contributions to human development. Vol. 10. Basel: Karger, 1983.
4. Rokeach M. The Nature of Human Values. New York: The Free Press. 1973.
5. Schwartz S. Robustness and fruitfulness of a theory of universals in individual values. Valores e Trabalho: 56–85. 2005. URL: https://www.researchgate.net/publication/272160108_Robustness_and_Fruitfulness_of_a_Theory_of_Universals_in_Individual_Values

Проценко А.А.

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, кандидат педагогічних наук, доцент

Інюхін В.В.,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 017 Фізична культура і спорт

Гончар І.Л

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького доктор педагогічних наук, професор.

ПЕДАГОГІЧНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ- ФУТБОЛІСТІВ

Психологічна та педагогічна підготовка студентів-футболістів є важливим і необхідним компонентом загального тренувального процесу. Її особливості зумовлюються специфікою самої футбольної гри: правилами, інтенсивністю, динамічністю, а також підвищеним рівнем психофізіологічного навантаження.